

Wassenaar

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
1	-	-	Hele rapport	Wij het rapport gecontroleerd op feitelijke onjuistheden en konden daarin niets wezenlijks vinden.	-	n.v.t.
2	5 31	Management-samenvatting 1.3	<p>Binnen de gemeente Wassenaar is er sprake van een permanente vorm van participatie via zogenaamde 'Klimaattafels'. Ieder kwartaal komen inwoners en inhoudelijke experts bij elkaar. Van dit bestaande platform is gebruik gemaakt voor de totstandkoming van de RES 1.0</p> <p>Enquête: Binnen de gemeente Wassenaar worden regelmatig Klimaattafels georganiseerd als een permanent lopend onderdeel van participatie. Ieder kwartaal komen inwoners en inhoudelijke experts op dit thema bij elkaar.</p>	<p>Enkel de weergave van de 'Klimaattafel' is niet helemaal correct. Er zijn namelijk geen 'Klimaattafels' maar de 'klimaattafel' is een platform, waarin initiatiefnemers op het gebied van duurzaamheid (waaronder de gemeente) samen komen om elkaar te inspireren en initiatieven samen verder te brengen door het delen van kennis en organisatiekracht. 4-jaarlijks organiseert de Klimaattafel een bijeenkomst, waarin initiatiefnemers of kennisexperts hun verhaal delen met andere deelnemers ter inspiratie of voor het doen van een oproep voor hun eigen initiatief.</p>	<p>Daar waar klimaattafels staat wordt dit aangepast naar 'de Klimaattafel'.</p> <p>Toegevoegd: klimaattafel' is een platform, waarin initiatiefnemers op het gebied van duurzaamheid (waaronder de gemeente) samen komen om elkaar te inspireren en initiatieven samen verder te brengen door het delen van kennis en organisatiekracht.</p>	Aangepast

Voorschoten

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
1	-	-	Hele rapport	"Er zijn geen feitelijke onjuistheden geconstateerd bij de inhoud van dit rapport. Wel een kleine opmerking inzake de genoemde namen namens Voorschoten."	-	n.v.t.
2	70	Bijlage 4	Mw. Erika Spilq Portefeuillehouder Gemeente Voorschoten	Het betreft wethouder Spil (niet Spilq)		Aangepast
3	70	Bijlage 4	Dhr. Marcel Havenaars Strategisch adviseur Gemeente Voorschoten	Het betreft Marcel Havenaar (niet Havenaars)."		Aangepast

Oegstgeest

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
1	42	3.1	Onderzoekers hebben 154 deelnemers aan de participatie activiteiten aangeschreven om een korte enquête in te vullen. Daarvan hebben 70 deelnemers (45%) de enquête ingevuld.	Dit was niet het totale aantal participanten, maar het aantal dat meedeed aan de enquête TVW/RES van 1 oktober - 18 december 2020. Alleen van deze participanten hadden we de contactgegevens. Het totale aantal participanten is 257 (exclusief de participanten die de webinars hebben teruggekeken).	Er staat ook nergens expliciet aangegeven dat 154 het totale aantal participanten betreft. Het zijn de aantallen die wij hebben aangeschreven.	Niet aangepast
2	44	3.2	De gemeente onderscheidt daarbij drie treden van participatie: raadplegen, adviseren en coproduceren. De gemeente heeft een trede van meebeslissen bewust niet opgenomen, omdat zij meent dat de gemeente uiteindelijk altijd beslist.	tekstvoorstel: gemeenteraad uiteindelijk altijd beslist (nb. leidraad participatie is ook door de raad vastgesteld)	-	Aangepast
3	46	3.3	Heeft betrekking op hele paragraaf.	Voorstel in dit hoofdstuk duidelijk te maken wat regionale participatie was en wat lokaal is gedaan.	Dit is reeds aangegeven middels de rode en blauwe kleuren in het tijdspad. Daarnaast is de regionaal uitgevoerde participatie ook gevat onder het kopje 'Regionale participatie'	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
4	46	3.3	Tijdlijn	Toevoegen: Enquête TVW/RES 1 oktober - 18 december 2020	Toevoegen met reden: in plaats van Enquête energietransitie Holland Rijnland #1 (6 jan)	Aangepast
5	46	3.3	Enquête energietransitie Holland Rijnland #1 (6 jan)	Oegstgeest heeft niet meegedaan aan deze enquête omdat we lokaal al een enquête TVW/RES hadden uitgevoerd.	Idem	Aangepast
6	46	3.3	Regionale participatie: (...) Daarnaast heeft Holland Rijnland twee regionale online enquêtes onder inwoners uitgezet met hulp van de gemeenten: <ul style="list-style-type: none"> • Inwoners aan het woord over de energietransitie. Enquête over de energietransitie in de RES-regio Holland-Rijnland. Rapportage analyse op regionaal niveau van 6 januari 2021.⁵⁶ 	Oegstgeest heeft niet meegedaan aan deze 1e regionale enquête. In plaats daarvan hebben we lokaal een enquête uitgezet over de TVW/RES tussen 1 oktober en 18 december 2022 via de website Doe Mee Oegstgeest	Idem	Aangepast
7	48	3.4	Illustratief zijn de volgende uitspraken van deelnemers: (...) <p>"Ik heb ingestuurd dat ze op de Klinkenburgplas zonnepanelen kunnen leggen en net zoals bij de Brienoord-brug een drijvend</p>	Klinkenbergerplas	-	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			zonnepark van 4000 panelen, waarop 700 huizen aangesloten zijn. Dubbelwin: je voorkomt ook speedboten. Helemaal geen reactie op gehad."			

Leidschendam-Voorburg

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
1	4	Management-samenvatting	Dit onderzoek gaat over de wijze waarop de gemeenten Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest, Leidschendam-Voorburg en Zoetermeer belanghebbenden zoals inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties hebben betrokken bij de totstandkoming van de Regionale Energiestrategie versie 1.0 (RES 1.0).	Hier wordt onterecht de indruk gewekt dat genoemde gemeenten allemaal onderdeel waren van dezelfde RES. Er is echter sprake van 2 energieregio's en dus aparte processen. Nu staat deze toelichting pas veel verderop.	De subtitel van deze alinea wordt aangepast, waardoor de onterecht gewekte indruk wordt weggenomen.	Aangepast
2	4	Management-samenvatting	Het vraagstuk over wat regionaal en wat lokaal te organiseren leeft ook bij raadsleden. Uit gesprekken met raadsleden blijkt dat zij hierbij zoekende zijn en zich ook niet betrokken voelen bij de regionale besluitvorming over het doel en de inrichting van inwonersparticipatie.	Dit is zo geformuleerd dat het is dat ALLE raadsleden zoekende zijn en zich niet betrokken voelen. En er dus negatief over zijn. Blijkt uit de gesprekken dit feitelijk ook?	Wij zullen dit zo herformuleren dat er staat: "de in dit onderzoek gesproken raadsleden"	Aangepast
3	5	Management-samenvatting	REGIO HOLLAND-RIJNLAND De regio ondersteunt de gemeenten met een participatieplan. Het plan	Zie eerdere opmerking: de indruk wordt gewekt dat het om 1 energieregio gaat door het ontbreken van de kop	De subtitel van deze alinea wordt aangepast, waardoor de onterecht gewekte indruk wordt weggenomen.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			schrijft twee 'smaken' voor om als gemeente over de RES in gesprek te gaan met inwoners, namelijk: eigen activiteiten organiseren of RES-participatie invlechten in bestaande trajecten. De regio reikt voor beide opties suggesties en uitgewerkte handleidingen aan met bijbehorende content via een zogenaamde toolbox. ¹ In deze toolbox is onder andere een draaiboek opgenomen voor een inloopavond en voor een digitale bijeenkomst/webinar.	'Energieregio Rotterdam-Den Haag'.		
4	6	Management-samenvatting	Het lokaal eigenaarschap is over het algemeen nog onderbelicht in de verschillende participatietrajecten. Het streven uit het landelijk Klimaatakkoord is om 50% lokaal eigendom te realiseren.	Blijkt uit de gesprekken dat de inspanning van de gemeente onvoldoende is, of dat er wel voldoende aandacht aan is besteed maar het resultaat niet de gewenste 50% is? Voor LV geldt naar onze mening dat de inspanning in ieder geval ruim is geweest. Zie hiervoor de gesprekken.	Nuancering is altijd gewenst, maar voor de managementsamenvatting achten wij de betreffende tekst in orde.	Niet aangepast
5	9	2	KADER Waarom dient een Regionale Energiestrategie?	Hier ontbreekt dat feitelijk de RES geen enkele status heeft. Dat geeft een vertekend beeld	Ik zie niet wat er nu feitelijk ontbreekt. De juridische status	Deels aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			<u>Regionale keuzes maken</u> De RES is een beleidsinstrument om met maatschappelijke betrokkenheid te komen tot regionale keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit en de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. <u>Organiseren van samenwerking</u> De RES beschrijft ook hoe de samenwerking tussen relevante regionale partijen (overheden en maatschappelijke organisaties) wordt vormgegeven in voorbereiding op concrete projecten die voortkomen uit de RES. <u>Strategie</u> De RES beschrijft tot slot ook welke strategie de	over het belang dat de wetgever hecht aan de RES. Verzoek om dit toe te voegen. Tweede kopje: Het is niet de bedoeling dat uit de RES concrete projecten voortkomen. Zoals in de zin zelf staat, gaat het over de vormgeving van de samenwerking. Graag corrigeren.	van de RES is hier niet het onderwerp. Verder is het wel degelijk een instrument dat strategische keuzes op regionaal en lokaal niveau zichtbaar maakt. Deze strategische keuzes moeten uiteindelijk ook gaan leiden tot concrete projecten. Het formuleren van een strategie is immers enkel zinvol als het ook uitvoerbaar is en uitgevoerd wordt. De juridische status is met de toevoeging "Met de vaststelling van de RES 1.0 zijn bestuurlijk bindende afspraken gemaakt om de gestelde doelen te behalen. Met een verwijzing naar NPRES erbij.	
6	10	3	Voor overheidsparticipatie ligt het initiatief bij de lokale samenleving. Deze initiatieven worden ook wel inwonersinitiatieven genoemd. Dit is relevant want ongeacht	Deze tekst wekt feitelijk teveel de indruk dat de gemeente niks kan doen mbt overheidsparticipatie. Een gemeente kan echter wél een	De tekst wekt volgens ons niet de indruk dat de gemeente niets kan doen mbt overheidsparticipatie. Er staat enkel dat het minder stuurbaar is voor gemeenten.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			de totstandkoming van de RES 1.0 zijn veel inwoners allang bezig met de realisatie van de energietransitie. Zij plaatsen immers al zonnepanelen op hun daken. Zij hebben daarbij zelf doelen voor ogen en hanteren een eigen werkwijze, los van de overheid. Soms vragen zij daarbij aan de gemeente om een bijdrage te leveren en samen te werken. Met andere woorden: de overheid doet dan mee. Zij zitten echter zelf aan het roer, het is daarmee in mindere mate stuurbaar door gemeenten.	stimulerend/faciliterend beleid voeren.		
7	13	1	Kernbevinding Belanghebbenden merken op dat participatie vooral heeft bijgedragen aan het bewustzijn dat er een noodzaak is om te stoppen met het gebruik van fossiele brandstoffen. Er is volgens hen echter nog veel ruimte voor verbetering want zij geven aan:	Wederom: is dit hetzelfde voor beide RES'en?	Ja, we bevinden ons in het overkoepelende deel van het rapport en dit betreft een algemene kernconclusie.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			<p>> hun inbreng is niet te herkennen in de RES 1.0; > het is voor hen onnavolgbaar hoe hun inbreng is afgewogen door de raden; > de verwachting zijn door de gemeenten vooraf niet helder uitgesproken: het doel en proces van participatie en de mate van invloed van participanten; > werkvormen zijn onvoldoende gericht op interactie.</p>			
8	14	1.2 Ervaringen van belanghebbenden	Kader Ter illustratie 4x citaten	Reactie van een belanghebbende uit LV onderbreekt. dit geeft een onvolledig beeld.	Relevante citaten uit gemeente Leidschendam-Voorburg zijn toegevoegd.	Aangepast
9	14	1.2 Ervaringen van gemeenten	Ambtelijk projectleiders van de gemeenten geven wel aan tijdsdruk te hebben ervaren bij de totstandkoming van de RES 1.0. Zij hadden dan ook met betrekking tot het inrichten van een lokaal participatietraject meer hulp verwacht van de regio,	<p>1. Het staat hier alsof tijdsdruk iets is wat slecht is. Bedoel je hier niet: teveel tijdsdruk?</p> <p>2. In de regio RR is de tijdsdruk onderkend, en daardoor is een andere aanpak gekozen. De</p>	<p>Dat tijdsdruk is ervaren was bij iedereen het geval. Toegevoegd teveel.</p> <p>Aangepast naar: "Een aantal projectleiders hadden dan ook met betrekking tot het inrichten van een lokaal</p>	Deels aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			bijvoorbeeld door een uniforme aanpak.	<p>opmerking over meer hulp verwachten vanuit de regio wordt dan ook niet herkend. Bedoelen jullie hier niet bij de 1e zin alinea: Een aantal; projectleiders....</p> <p>In onze regio hebben we gekozen voor een lokale aanpak. Er was tijdsdruk waardoor een uitgebreid participatietraject niet mogelijk was. Dit betekent echter niet dat wij meer hulp hadden verwacht van de regio. Ik kan mij dan ook niet vinden in deze ervaring.</p>	participatietraject meer hulp verwacht van de regio (...)"	
10	15	1.2 Ervaringen van gemeenten	Gemeenten geven verder aan dat het doel van participatie was belanghebbenden te informeren en te raadplegen. Zij geven met betrekking tot raadpleging wel aan dat zij dat meer verdiepend hadden willen doen maar dat dit door tijdsdruk niet is gelukt.	Verzoek toevoegen: vanwege de planning van de RES 1.0	Aangepast naar: "Zij geven met betrekking tot raadpleging wel aan dat zij dat meer verdiepend hadden willen doen maar dat dit door tijdsdruk als gevolg van de planning van de RES niet is gelukt"	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
11	15	1.2 Ervaringen van gemeenten	Kader Ter illustratie 5x citaat	Ook hier mist ter illustratie LV. Het lijkt zo alsof er geen onderzoek is gedaan in onze gemeente.	In het vorige en volgende overzicht met citaten is de gemeente L-V meerdere keren meegenomen.	Niet aangepast
12	17	1.3 Ervaringen van gemeenten	> Raden hadden wel de mogelijkheid om zichzelf te informeren op het gebied van de RES door webinars en online sessies te volgen, die werden georganiseerd door de regio. Tijdens deze sessies is bij raadsleden de indruk ontstaan dat inwoners pas later betrokken zouden worden in het proces. Dit vanwege het hoge abstractieniveau van de RES.	Ook hier is onduidelijk om welke regio het gaat en door welke regio de betreffende webinars zijn gereorganiseerd.	Er wordt hier niet gerapporteerd vanuit de beide regio's, maar vanuit de visie van de gesproken raadsleden.	Niet aangepast
13	17	1.3 Ervaringen van gemeenten	Ook raadsleden waren kritisch in gesprekken ten aanzien van het participatieproces rondom de RES. Zij benoemen in gesprekken de volgende punten: ➤ 5 x citaat	Door steeds het woord 'raden' of 'raadleden' te gebruiken ontstaat onterecht het beeld dat ALTIJD en ALLE raadsleden hebben meegedaan. Dit is feitelijk niet juist. Het zou netjes zijn om aan de hand van cijfers aan te geven wat nu de participatiegraad is geweest.	Zij worden hier benoemt als aparte categorie. Uit de tekst blijkt voldoende dat de input uit de gesprekken komt en uit de bijlagen is op te maken wie en hoeveel raadsleden zijn gesproken.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
14	18	2	<p>Bestuurlijk context bij de participatie binnen de RES</p> <p>Kader <u>Kernbevinding</u> De landelijke overheid geeft aan dat de RES met een uitnodigend proces van participatie van belanghebbenden tot stand moet komen én dat daarbij de primaire verantwoordelijkheid voor participatie ligt bij de regio's. > De regio Holland-Rijnland heeft deze verantwoordelijkheid opgepakt met het opstellen van een regionaal participatieplan; > De regio Rotterdam-Den Haag heeft dat niet gedaan en de verantwoordelijkheid verlegt naar de gemeenten.</p>	<p>'Verlegt' moet zijn 'verlegd'.</p> <p>Voor LV is de tweede bullit een heel belangrijk stuk context die sterk bepalend is geweest voor onze rol en aanpak. Waarom ontbreekt dit in de samenvatting? Advies is om dit wel in samenvatting op te nemen.</p>	Nemen we op in de samenvatting.	Aangepast
15	20	2.2 Regionale kaders voor participatie Rotterdam-Den Haag	In het startdocument van de regio Rotterdam-Den Haag komt het woord 'participatie' niet voor. Er wordt gesteld dat de regio ervan uit gaat dat portefeuillehouders met eigen mandaat deelnemen aan de besluitvorming en zelf voorzien	In het proces van de RES 1.0 is in de praktijk wel degelijk aandacht geweest voor participatie. Deze tekst geeft heel sterk de indruk: het juiste woord stond niet op papier, dus het was er niet. Verzoek dit te nuanceren.	De zinsnede over 'participatie' is er uitgehaald.	aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			in de lokale uitwerking binnen hun gemeenten. De regio Rotterdam-Den Haag verlegt daarmee de verantwoordelijkheid voor participatie naar de gemeenten. Zoals eerder genoemd geeft het Nationale Programma RES namelijk aan dat de primaire verantwoordelijkheid voor participatie ligt bij de regio.			
16	23	3.1 Participatieplannen per gemeente Rotterdam-Den Haag	De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft geen lokaal participatietraject ingericht rondom de RES en ook geen lokaal participatieplan opgesteld. De gemeente heeft wel een participatietraject ingericht voor een Lokale Energiestrategie (LES), welke volgde na vaststelling van de RES 1.0 door de raad. Gemeente Leidschendam-Voorburg heeft heel bewust ervoor gekozen participatie binnen de LES vorm te geven en niet voor de RES 1.0. De	Onjuiste weergave van het gesprek wat ambtelijk heeft plaatsgevonden. De chronologische volgorde en inhoud is onjuist. Daarnaast is de visie en uitgangspuntennotitie LES die is vastgesteld door de raad input geweest voor de RES vanuit LV. Het verzoek is om nog even goed te kijken naar het verslag van het ambtelijke gesprek.	Gedaan.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			vaststelling van de RES 1.0 door de raad heeft wel gezorgd voor inhoudelijke kaders voor de LES door onderwerpen voor participatie uit te sluiten.			
17	23	3.1 Participatieplannen per gemeente Rotterdam-Den Haag	"Het college wilde vier windmolens als optie onderzoeken. De raad heeft bij voorbaat via een amendement de mogelijkheid voor windmolens eruit gehaald. Dit was vervolgens ook de input voor RES 1.0 Hierdoor was participatie van inwoners in het kader van de LES rondom windenergie niet meer mogelijk"	Verzoek te wijzigen: "Het college heeft in de Lokale Energiestrategie voorgesteld middels een participatietraject te willen onderzoeken of er draagvlak is voor vier windmolens	Aanpassen.	Aangepast
18	23-24	3.2 Uitgevoerde participatiemomenten per gemeente	De gemeenten zijn aan de concrete invulling hiervan echter nog niet toegekomen, dat blijkt uit het voorliggende onderzoek met het gegeven dat participatie zich tot op heden hoofdzakelijk richt op informeren en raadplegen.	Dit is feitelijk onjuist; hier is de gemeente lokaal wel degelijk mee bezig, zie hiervoor de LES.	Dit is genuanceerd met "de meeste gemeenten zijn (...)".	Aangepast
19	24	3.2 Uitgevoerde participatie-	Positieve uitzonderingen daarop zijn overigens de gemeenten Wassenaar en	In LV werkt de gemeente samen met twee energiecoöperaties.	Toegevoegd	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
		momenten per gemeente	Voorschoten. De gemeente Wassenaar heeft de oprichting van een lokale energiecoöperatie nadrukkelijk een plek gegeven in het participatietraject en de gemeente Voorschoten heeft belanghebbenden actief de stelling voorgelegd 'Welke plannen heeft u om bij te dragen aan de energietransitie?'. De opgenomen zin is niet correct. Zoals aangegeven in het ambtelijk gesprek hebben we participatie ihkv de RES meegenomen in de participatie rondom de LES. Daarom zien wij graag de door de gemeente georganiseerde momenten terugkomen. Tijdens het ambtelijk gesprek is aangegeven wanneer deze hebben plaatsgevonden.	Dit is ambtelijk meegegeven. Waarom ontbreekt dit hier?		
20	24	3.2 Uitgevoerde participatiemomenten per gemeente Tabel 3.1: participatiemomenten en -vormen in de verschillende gemeenten.	Rondom de totstandkoming van de RES zijn geen participatiemomenten georganiseerd, wel rondom de totstandkoming van een LES.	De opgenomen zin is niet correct. Zoals aangegeven in het ambtelijk gesprek hebben we participatie ihkv de RES meegenomen in de participatie rondom de LES. Daarom zien wij graag de door de gemeente georganiseerde momenten terugkomen. Tijdens het ambtelijk gesprek is aangegeven wanneer deze hebben plaatsgevonden.	Toevoegen: de uitkomsten van participatiemomenten rondom de LES hebben als input gediend voor de RES 1.0.	Aangepast
21	24	3.2 Uitgevoerde participatiemomenten per gemeente	Rondom de totstandkoming van de RES zijn geen participatiemomenten	de	-	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			Tabel 3.1: participatie-momenten en -vormen in de verschillende gemeenten.	georganiseerd, wel rondom de totstandkoming van een LES.		
22	25	3.3 Resultaten uitgevoerde participatie Rotterdam-Den Haag	> In Leidschendam-Voorburg heeft geen lokale participatie plaatsgevonden voor de totstandkoming van de RES 1.0. Wel heeft Leidschendam-Voorburg zich na de totstandkoming van de RES 1.0 ingezet voor het ontwikkelen van een Lokale Energiestrategie (LES), waar wel een lokaal participatietraject voor is ingezet.	onjuist. zoals ambtelijk aangegeven is er voorafgaand aan de totstandkoming van de RES 1.0 een uitgangspuntennotitie vastgesteld die de gemeente als input heeft gebruikt. Het klopt dat de LES is vastgesteld nadat de RES is vastgesteld maar de participatie die voor beide is georganiseerd heeft deels plaatsgevonden voor de vaststelling van de RES.	Idem	Aangepast.
23	50	4.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie-aanpak	Kader Belanghebbenden beoordelen het uitgevoerde participatietraject door de gemeente Leidschendam-Voorburg met een lichte voldoende: een cijfer 5	Is een '5' een voldoende? Welke schaal wordt dan gehanteerd. Bijvoorbeeld: 'een 5 uit 7'.	Aangepast naar: lichte onvoldoende.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
24	50	4.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie-aanpak	Kader Hoe kijkt de gemeente hier tegenaan	Moet zijn: gemeenteraad. De term 'gemeente' kan slaan op bewoners, raadsleden, collegeleden, belangenorganisaties, ambtelijke betrokkenen, et cetera	Niet aangepast: uit onderliggende tekst blijkt in voldoende mate wat we bedoelen met 'de gemeente'.	Niet aangepast
25	50	4.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie-aanpak Realisatiekracht en democratie	Derde citaat in de opsomming: "De gemeenteraad heeft niet over RES gesproken wel over LES, maar als je dat debat terugkijkt dan is het resultaat te algemeen. De politiek pakt het niet op."	De gemeenteraad heeft de RES wel degelijk behandeld ook zijn er in het gehele proces presentaties gegeven. dit is geen inwoners participatie maar het onderwerp is wel degelijk door de raad besproken. Zie gespreksverslagen en verslagen raadsbijeenkomsten.	Niet aangepast: betreft een uitspraak van een betrokkene.	Niet aangepast
26	52	4.2 Lokale kaders: beleid en participatieplan	Leidschendam-Voorburg had ten tijde van de totstandkoming van de RES geen vastgesteld beleid over inwonersparticipatie. Vanaf maart 2020 liep er binnen de gemeente wel een traject om tot dit beleid te komen. Dat beleid is op 13 juli 2021 door de gemeenteraad van Leidschendam-Voorburg	Er was wel degelijk een participatieplan. Dat is ook aangegeven in gesprekken. Graag correctie.	Niet aangepast: we hebben het hier niet over een plan maar over gemeentelijke beleid. Dat er een participatieplan voor de LES is opgesteld, is verderop in de tekst opgenomen.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			vastgesteld met de nota 'Burgerparticipatie in Leidschendam-Voorburg, van positiviteit van 2 kanten, naar durven, doen, doorgaan!'			
27	52	4.2 Lokale kaders: beleid en participatieplan	Gemeente Leidschendam-Voorburg heeft lokaal geen traject voor participatie ingezet voor de totstandkoming van de RES 1.0.	Zie eerder commentaar	Nuancering is aangebracht.	Aangepast
28	52	4.2 Lokale kaders: beleid en participatieplan	De LES richt zich op meerdere onderwerpen, waaronder de energietransitie.	Bijzondere formulering: 'meerdere onderwerpen'. De LES richt zich hoofdzakelijk op de energietransitie in LV. Verzoek dit aan te passen.	-	Aangepast.
29	52	4.2 Lokale kaders: beleid en participatieplan	Onderaan de paragraaf..	Verzoek toe te voegen: De gemeente heeft de inbreng van inwoners en stakeholders vanuit de lokale participatie ingebracht in de RES.	De volgende zin is opgenomen: " In de gesprekken met de ambtelijke projectleiders is aangegeven dat deze <i>Uitgangspuntennotitie</i> heeft gediend als input voor de RES 1.0 en dat de reeds gehouden participatieactiviteiten in het kader van de LES hierin zijn meegenomen."	Aangepast
30	53	4-3	Het lokaal eigenaarschap heeft binnen de gemeente	Hier komt lokaal eigenaarschap in LV nadrukkelijk terug terwijl	Dit is opgenomen in de opsomming op deze pagina.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
		Uitvoering van participatie Lokaal eigenaarschap	Leidschendam-Voorburg een plek gekregen door bijvoorbeeld nadrukkelijk VvE's en woningcorporaties via de webinars, de kerngroep en werkgroepen te betrekken. De opbrengst daarvan heeft verder geen bijzondere plek gekregen in de RES 1.0	eerder het beeld geschapt wordt dat er geen sprake van is in LV. Graag aanpassen.		
31	54	4.3 Uitvoering van participatie Dialoog en betrokkenheid raad	De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft ingezet op participatie voor de totstandkoming van de LES, en niet voor de RES. De belangrijkste redenen hiervoor lichten we hieronder kort toe: > In de periode van opstelling van de 'Visie en uitgangspuntennotitie voor de Lokale Energiestrategie' was windenergie en het lokale eigendom nog een optie. Het college wilde daarom ook, met inzet van participatie, locaties onderzoeken voor het plaatsen van vier windmolens. De raad heeft echter via een	Feitelijk niet correct. Zie hiervoor eerdere opmerkingen	Nuancering toegevoegd: " De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft ingezet op participatie voor de totstandkoming van de LES, en niet specifiek voor de RES."	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			<p>amendement de mogelijkheid voor windenergie eruit gehaald. Dit was vervolgens ook belangrijke input voor RES 1.0 waardoor rondom dit vraagstuk het niet meer zinvol was om een participatietraject te starten.</p> <p>> Voor de totstandkoming van de 'Visie en uitgangspuntennotitie voor de Lokale Energiestrategie' zijn inwoners reeds betrokken. In 2019 zijn door de gemeente verschillende wijkgesprekken georganiseerd. De opbrengst van deze gesprekken is gebruikt voor het opstellen van de uitgangspuntennotitie voor de Lokale Energiestrategie. Op basis van deze notitie heeft de raad zijn zienswijze kunnen geven op de concept-RES.</p>			
32	54	4-3 Uitvoering van participatie	Participatie door Leidschendam-Voorburg is dus niet direct ingezet om een bijdrage te leveren aan de RES, maar wel indirect via een lokale	Zie eerdere opmerkingen. De opbrengst is ook ambtelijk ingebracht. Het is echter een regionaal stuk waardoor	Niet aangepast: dit onderstreept waarom het niet navolgbaar is.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
		Dialogoog en betrokkenheid raad	tussenstap met de ontwikkeling van de uitgangspuntennotitie voor de Lokale Energiestrategie. Het is echter niet goed navolgbaar wat de opbrengst is geweest van participatie in het kader van de LES en hoe dat precies heeft doorgewerkt in de zienswijze van de raad op de RES.	inbreng niet 1 op 1 wordt overgenomen.		
33	54	4.3 Uitvoering van participatie Dialogoog en betrokkenheid raad	Voor de raad van Leidschendam-Voorburg vormt de LES het belangrijkste kader voor de gemeente, en niet de RES. In een gesprek met een afvaardiging van de raad geven raadsleden ook aan geen grote betrokkenheid te voelen bij de totstandkoming van de RES en op de inhoud daarvan geen grip te hebben. Ook geven zij aan dat de RES niet leeft bij de gemiddelde inwoner van de gemeente maar hoogstens bij specifieke belangengroepen.	Deze zin geeft aan dat de raadsleden geen betrokkenheid te willen. Is dat de bedoeling van deze zin. Wordt wellicht bedoeld: "In een geven raadsleden aan dat zij onvoldoende zijn betrokken bij ..." Indien het laatste is vervolgens van ons wel de vraag in welke mate zijn ook gebruik gemaakt hebben van de geboden mogelijkheden. De opkomst is in het algemeen laag geweest.	Niet aangepast: de zin geeft niet aan dat raadsleden niet betrokken willen worden.	Niet aangepast
34	70	Bijlage 4 Respondenten- en bronnenlijst	Vergeer	Regeer	-	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
35	70	Bijlage 4 Respondenten- en bronnenlijst	Mw.	Dhr.	-	Aangepast

Zoetermeer

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
I	-	-	Algemeen	Is er nu wel of niet naar het proces van de Transitievisie warmte gekeken? Wellicht kan dat verduidelijkt worden;	Ten behoeve van behapbaarheid is de TVW niet bestudeerd. In de eerste regels van het inleidend hoofdstuk is opgenomen dat TVW geen onderdeel is van de scope.	Aangepast
II	24	3.2 Uitgevoerde participatiemomenten per gemeente	Positieve uitzonderingen daarop zijn overigens de gemeenten Wassenaar en Voorschoten. De gemeente Wassenaar heeft de oprichting van een lokale energiecoöperatie nadrukkelijk een plek gegeven in het participatietraject en de gemeente Voorschoten heeft belanghebbenden actief de stelling voorgelegd 'Welke plannen heeft u om bij te dragen aan de energietransitie?'	De benoeming van onze eigen energiecoöperatie DEZo wordt gemist. Dit is de Zoetermeerse Energiecoöperatie (bij een relevante alinea, algemeen wordt DEZo wel genoemd, maar gaat pag. 25 alinea over Wassenaar en Voorschoten: graag hier ook Zoetermeer aan toevoegen (zie ook in tekst, bijlage 1). DEZo is al jaren een belangrijke samenwerkingspartner of het nu gaat om isolatie, warmte of zonnepanelenprojecten inclusief postcoderoos.	Deze is nu toegevoegd.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
III	19-20	2.2 Regionale kaders voor participatie	Gehele paragraaf.	Twee RES-regio's die het allebei anders aanpakken. Wat opvalt is dat de RES-regio van Voorschoten en Oegstgeest meer de participatie naar zich toetrekt (de regio vindt dat.) terwijl onze regio (met Leidschendam-Voorburg, Wassenaar en Zoetermeer) het van onderop laat komen. Wij zijn benieuwd of dat ook in de conclusies/aanbevelingen terugkomt en wat daarvan het rijk ook zegt/adviseert;	Dit zal terugkomen in de conclusies en aanbevelingen, maar niet in het rapport van bevindingen.	Niet aangepast
IV	75-76	Bijlage 4 Respondenten- en bronnenlijst	De verschillende documentatie uit de periode 2013-2019.	Vanaf wanneer start dit rekenkameronderzoek? De periode en ook de stukken van 2013-2019 (pag. 76) genoemd bij Zoetermeer zijn onzes inziens niet relevant. De RESSEN kwamen er ook pas in de zomer 2019, met het landelijk Klimaatakkoord. Deze stukken stonden ook niet bij Leidschendam-Voorburg en Wassenaar die in dezelfde regio zitten en ook die stukken toen hebben ontvangen. Advies is deze stukken weg te laten want dit waren nog bouwstenen voor de concept-RES.	Sommige stukken, zoals beleidsstukken over participatie, kunnen ouder zijn dan het traject RES. Tevens kunnen bouwstenen voor conceptstukken relevant zijn en hebben we dus gelezen. Er bleek wel een fout in het noteren van een datum te zitten (2013 moest 2018 zijn). Dit is gecorrigeerd.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt	
V	20	2.2	Regionale kaders voor participatie	In het startdocument van de regio Rotterdam-Den Haag komt het woord 'participatie' niet voor.	Het verklaart ook, zie 5, waarom "participatie" eerder niet in het verhaal van de RES-regio Rotterdam Den Haag zat. Dit stuk regionaal energieperspectief bevatte ook nog niet in de opdracht om als regio bij te dragen concreet aan de 35 TWh op land want die komt uit het Klimaatakkoord (zomer 2019). De raad is met een memo meegenomen (september 2019, regionaal energieperspectief) over die stukken maar die zijn niet voor vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden van de RES-regio Rotterdam-Den Haag	De zin over participatie in het startdocument is aangepast.	Aangepast
VI	10	3	Theoretisch kader	Gehele hoofdstuk / gehele rapport	Wat ook opvalt is dat participatie op verschillende manieren wordt uitgelegd: als financiële participatie (lokaal eigendom van wind en zon) en als echte inwonersparticipatie, die overigens op verschillende manieren en niveaus worden toegepast t.a.v. wind en zon: <ul style="list-style-type: none"> • Eerst concept RES (wat kan RES bieden als ambitie); • Dan lokale verkenning wind en zon (wat kan ons bod zijn); 	In het rapport is opgenomen dat 50% eigenaarschap bereikt wordt middels financiële participatie.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
				<ul style="list-style-type: none"> • Dan door ontwikkelaar (met naast omwonenden/belanghebbenden/andere overheden erbij betrekken (omgevingsparticipatie) ook financiële participatie regelen (lokaal eigendom, lokale afzet en omgevingsfonds); dit speelt nu • En vervolgens de daadwerkelijke inspraakprocedure nog met bezwaar en beroep (en naar verwachting ook nog rol provincie in kader verklaring van geen bedenkingen). Wellicht kan dit in het stuk nog wat beter verduidelijkt worden. 		
1	4	Management-samenvatting	Eerste inleidende regels van de management-samenvatting	<p>wellicht toevoegen: Wat is de RES en verhouding RES-gemeenten. RES bundelt in feite wat gemeenten gaan bieden als het gaat om zon en wind.</p> <p>RES regelt bovenlokale en regionale vraag naar warmte, als die vraag er is. Gemeenten eigenstandige rol in dit proces en zitten het dichtst op de belanghebbenden.</p> <p>Hoe dichterbij de beslissing komt, hoe nauwer de participatie. althans dit is zoals wij in zoetermeer en met de RES</p>	Een dergelijke inhoudelijke toelichting is volgens onderzoekers niet verhelderend in de management-samenvatting. Verderop in het stuk wordt dit voldoende toegelicht.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
				regio Rotterdam Den Haag ernaar kijken..		
2	4	Management-samenvatting	Er is volgens hen echter nog veel ruimte voor verbetering:	'betering' moet verbetering zijn.	Aangepast	Aangepast
3	4	Management-samenvatting	Gemeenten in de regio Rotterdam-Den Haag hebben participatie lokaal op maat vorm moeten geven omdat deze regio de gemeenten niet ondersteunde met een participatieplan.	is voor Zoetermeer geen moeten maar hebben we onze tools voor via Doe Mee en vinden we zelf belangrijk.	Aangepast: 'moeten' eruit.	Aangepast
4	4	Management-samenvatting	Hoe dan ook geven gemeenten aan dat een verdere verdieping van participatie nog nodig is door meer lokaal maatwerk te bieden per doelgroep en per leef- en werkgebied van inwoners. Dat is door de tijdsdruk voor de totstandkoming van de RES 1.0 niet voldoende gelukt.	niet alleen tijdsdruk, maar kan ook zijn stap in het proces	Niet aangepast, maar wel duidelijk gemaakt met een bronvermelding dat dit uit de gesprekken komt.	Deels aangepast
5	4	Management-samenvatting	Zij geven aan dat belanghebbenden veel meer actief zullen	Er ontbreekt een . aan het eind van de zin.	Aangepast	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			deelnemen als een concrete vertaalslag wordt gemaakt naar de eigen leefomgeving, in plaats van dat het gaat om een regionaal en abstract beleidsdocument zoals de RES 1.0			
6	5	Management-samenvatting	Het lukt de gemeente om een voor belanghebbenden navolgbaar proces te organiseren. Het open gesprek met de raad wordt bijzonder gewaardeerd en het is voor belanghebbenden ook helder hoe hun inbreng is afgewogen in de raad.	De onderdelen lokale verkenning wind en zon (wat kan het aanbod zijn vanuit zoetermeer aan de RES/landelijk als het gaat om windenergie en zonepanelen) én t.a.v. warmte met de transitievisie warmte	Het is ons niet duidelijk wat met deze opmerking wordt bedoeld.	Niet aangepast
7	5	Management-samenvatting	Regio Holland Rijnland	RES regio Rotterdam Den Haag ontbreekt hier. Regio Rotterdam Den Haag doet het net wat anders en legt het bij de gemeenten zelf neer. Leidschendam-Voorburg, Wassenaar en Zoetermeer zitten bij deze RES regio.	Aangepast: toegevoegd.	Aangepast
8	6	Management-samenvatting	Het lokaal eigenaarschap is over het algemeen nog onderbelicht in de verschillende	dat is een andere vorm van participatie. participatie RES houdt voor mij in: hoe betrek je inwoners bij het	Geen toevoeging	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			participatietrajecten. Het streven uit het landelijk Klimaatakkoord is om 50% lokaal eigendom te realiseren.	besluitvormingsproces vooraf aan de besluitvorming		
9	6	Management-samenvatting	De regio Holland Rijnland heeft het onderwerp lokaal eigenaarschap opgenomen in bijlagen van de RES 1.0 In bijlage 6.7 'Omgevingsparticipatie' geeft de regio een handreiking hoe gemeenten kunnen sturen op het realiseren van 50% lokaal eigendom.	Staat overigens ook in de stukken van RES 1.0 andere RES regio	Het betreft inderdaad geen uitputtende opsomming.	Niet aangepast
10	6	Management-samenvatting	Participatie over de gemeentegrenzen heen, met oog op het overbruggen van verschillende belangen van inwoners van verschillende gemeenten, is in de lokale participatietrajecten nog onderbelicht.	welke afstand dan aanhouden? is daar een advies voor? bijvoorbeeld: als ingeschat kan worden dat inwoners van andere gemeenten hier ook belanghebbende zijn, hen dan ook meenemen doet ontwikkelaar Roeleveenseweg overigens nu wel in kader participatie van zijn concrete plan: omwonenden ook buurgemeenten. Overigens hebben wij zelf dat ook gedaan t.a.v. Slootweg en Roeleveenseweg: ook inwoner Den	Voor het rapport van bevindingen bevat deze opmerking geen toevoeging, maar het wordt wel meegenomen in de conclusies en aanbevelingen.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
				Haag (Roeleveen) en ook inwoners Alphen/Bleiswijk inzake Slootweg.		
11	9	2 De regionale energiestrategie: wat is dat?	Kader Waartoe dient een Regionale Energiestrategie?	Dit komt uit het nationaal programma RES?	De bron is toegevoegd.	Aangepast
12	10	3 Theoretisch kader	Onderste regel opsomming: Zij zitten echter zelf aan het roer, het is daarmee in mindere mate stuurbaar door gemeenten.	overheden stimuleren en faciliteren dat wel met energieloketten, collectieve inkopen en subsidies bijvoorbeeld. maar inderdaad kunnen inwoners het ook zelf regelen	Geen toevoeging	Niet aangepast
13	15	1.2 Realisatiekracht en democratie Ervaringen van gemeenten	Een uitzondering hierop is de gemeente Zoetermeer. Deze gemeente heeft de regie op participatie in eigen handen genomen door een eigen lokaal participatieplan voor de RES 1.0 op te stellen dat naar de raad is verstuurd in de vorm van een memo.	voor de trajecten die de input voor de res geven ja, met onze lokale verkenning en besluitvorming wind en zon en eveneens de transitievisie warmte plus nog traject raadsleden zelf met wensen en bedenkingen ophalen bij inwoners en reactie college hoe daarmee omgegaan is dus 3 trajecten ja	Geen toevoeging	Niet aangepast
14	18	2.1 De landelijke opdracht tot participatie	Uit het voorliggende onderzoek blijkt dat tot op heden de participatietrajecten zich met name hebben gericht op de totstandkoming van	klopt, zover waren we nog niet. nu overigens met een zonneveld bezig dat doorborduurt op de participatie en de eerdere door de gemeente opgehaald punten probeert op te vangen. vervolg participatie, overigens	Geen toevoeging	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			het beleid (de RES), en vooralsnog niet op uitvoeringsprojecten.	ook met aandacht voor lokaal eigendom/lokaal stroom gebruiken.. Dit was de res.. En zoals eerder aangegeven ook in gesprek omwonenden/ belanghebbenden andere gemeenten		
15	20	2.2 Regionale kaders voor participatie Rotterdam-Den Haag	In het startdocument van de regio Rotterdam-Den Haag komt het woord 'participatie' niet voor. Er wordt gesteld dat de regio ervan uit gaat dat portefeuillehouders met eigen mandaat deelnemen aan de besluitvorming en zelf voorzien in de lokale uitwerking binnen hun gemeenten. De regio Rotterdam-Den Haag verlegt daarmee de verantwoordelijkheid voor participatie naar de gemeenten.	onjuist. dit startdocument is een voorloper van de RES geweest. valt me ook op qua bijlagen dat hierbij stukken zaten vanaf 2017 en 2018.. Klimaatakkoord is van 30 juni 2019. participatie staat wel in RES 1.0!!! regio rotterdam den haag	Aangepast naar: "In het startdocument van de regio Rotterdam-Den Haag wordt gesteld dat de regio ervan uit gaat dat portefeuillehouders met eigen mandaat deelnemen aan de besluitvorming en zelf voorzien in de lokale uitwerking binnen hun gemeenten"	Aangepast
16	20	2.2 Regionale kaders voor participatie	Zoals eerder genoemd geeft het Nationale Programma RES namelijk aan dat de primaire verantwoordelijkheid voor participatie ligt bij de regio.	is dat zo? nationaal programma RES dicteert niet maar geeft advies volgens mij en ja aan gemeenten zelf want daar ligt ook de democratische verantwoording en kent men de inwoners. althans zo	Dit is hoe het is opgenomen in het Nationale Programma RES. Geen toevoeging.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
				kijkt Zoetermeer ernaar én de RES regio Rotterdam Den Haag		
17	21	2.3 Lokale kaders voor participatie	Alle vijf gemeenten hebben momenteel een beleid rondom inwonersparticipatie waarmee ook de participatie rondom de RES kan worden vorm gegeven.	'Worm' moet vorm zijn.	-	Aangepast
18	23	3.2 Participatieplannen per gemeente Rotterdam-Den Haag	Gemeente Zoetermeer heeft wel een lokaal participatieplan opgesteld en dat plan is opgestuurd naar de gemeenteraad. Hiermee heeft de raad de mogelijkheid gehad het tot zich te nemen en te controleren of het voldoet aan de inhoudelijke en procesmatige participatiekaders die de gemeenteraad in het beleid heeft vastgesteld.	twee plannen: lokale verkenning wind en zon en startnotitie transitievisiewarmte	Klopt, maar we hebben de TVW niet meegenomen in dit onderzoek. Geen aanpassing	Niet aangepast
19	24	3.2 Uitgevoerde participatie-	Positieve uitzonderingen daarop zijn overigens de gemeenten Wassenaar en Voorschoten. De gemeente	zoetermeer heeft ook een eigen energicoöperatie. ook onderdeel van alle participatie geweest met hun inbreng	Toegevoegd op p. 24.	Aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt	
			momenten per gemeente	Wassenaar heeft de oprichting van een lokale energiecoöperatie nadrukkelijk een plek gegeven in het participatietraject en de gemeente Voorschoten heeft belanghebbenden actief de stelling voorgelegd 'Welke plannen heeft u om bij te dragen aan de energietransitie?'			
20	24	3.2	Uitgevoerde participatiemomenten per gemeente	De opbrengst rondom lokaal eigenaarschap heeft verder nog niet geleid tot een concrete uitwerking hiervan in de RES 1.0.	klopt, zover zijn we nog niet (inmiddels al wel verder,.. moeten tenslotte vergunningen liggen voor 2025..)	Geen toevoeging	Niet aangepast
21	24	3.2	Uitgevoerde participatiemomenten per gemeente Tabel 3.1: participatiemomenten en -vormen in de verschillende gemeenten.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inwonerconsultatie op concept RES door raad (8 juli 2020) ▪ Stellingen op online participatie platform (november 2020) ▪ Online bewonersavond zonneveld Slootweg (25 november 2020) ▪ Online bewonersavond zonneveld 	dit is concept res en lokale verkenning wind en zon in 2021 ook participatie over transitievisie warmte	TVW is niet meegenomen in dit onderzoek. Geen toevoeging.	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			Roeleveenseweg (26 november 2020)			
22	25	3.3 Resultaten uitgevoerde participatie Rotterdam-Den Haag	Dit is logischerwijs het gevolg van het feit dat de regio ervoor heeft gekozen om geen participatie op regionaal niveau te organiseren.	graag ook zo houden, zie eerder. iedere regio pakt het anders op.. zoetermeer pakt dat graag, in overleg met gemeenteraad, zelf op en heeft al een langere historie als het gaat om participatie trajecten. Helpt overleg met klankbordgroep raadsleden ook bij.	Geen toevoeging.	N.v.t.
23	56	5.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie- aanpak	Kader Tegelijkertijd geven zij aan een beperkte mate van invloed te ervaren.	beslissingen doen altijd pijn, ben benieuwd wie de 15 deelnemers waren	In het rekenkameronderzoek zijn persoonsgegevens geanonimiseerd. Geen toevoeging.	N.v.t.
24	56	5.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie- aanpak Realisatiekracht en democratie	In het verdiepende gesprek na de enquête merkt een deelnemer hierover op: "Wij hebben geen terugkoppeling gehad. Het is mij nu niet goed duidelijk of die RES 1.0 na de inspraak is bijgesteld. In september is een besluit genomen 'die RES 1.0 is oké'. Ik zou als burger nu actief moeten zoeken naar	vraag is wat concreet van belang is voor deze deelnemer..of volgt nadere concretisering juist niet later?	Geen toevoeging. Relevant voor bij de adviezen.	N.v.t.

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			de definitief vastgestelde RES. Wij horen er helemaal niets over!".			
25	56	5.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie-aanpak Realisatiekracht en democratie	Dit heeft ook z'n weerslag op hoe deelnemers het onderdeel 'Democratie' beoordelen. Zij ervaren een beperkte mate van invloed en oordelen negatief over de zorgvuldigheid waarmee de gemeente belangen heeft afgewogen. Zij hebben dan ook grote twijfels over de mate waarin de lokale samenleving is betrokken. In het verdiepende gesprek geven deelnemers aan dat dit toch een van de gestelde doelen zou moeten zijn van participatie.	tja ik kan en mag hier geen oordeel over geven maar kan het niet goed plaatsen	Geen toevoeging	N.v.t.
26	57	5.1 Het oordeel van belanghebbenden over de participatie-aanpak	"Participatie moet worden versterkt en de alledaagse inwoner moet meer worden meegenomen. Het zijn nu vooral bijzonder geïnteresseerde mensen	hoor graag advies hoe..	Geen toevoeging	N.v.t.

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			Kwaliteit van samenwerking en vormgeving	met vaak een technische achtergrond die participeren."		
27	58	5.2 Lokale kaders: beleid en participatieplan	De ambities en aanpak van Zoetermeer rondom de energietransitie worden omschreven in het 'Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer' dat op 17 februari 2020 door de raad voor de periode 2020-2026 is vastgesteld.	2020-2026 moet zijn 2020-2023	-	Aangepast
28	59	5.3 Uitvoering van participatie	Voor de gehele paragraaf	los van de transitievisie warmte zie ik die speelde in 2021...	Onderzoeker kan de opmerking niet goed plaatsen.	N.v.t.
29	60	5.3 Uitvoering van participatie Dialoog en betrokkenheid raad	Het participatieplan is als bijlage bijgevoegd en ter kennis gegeven aan de raad, de raad heeft het niet vastgesteld.	De raad hoefde het ook niet vast te stellen.	Geen toevoeging.	N.v.t.
30	68	Bijlage 3 Regionale besluitvormingsproces RES 1.0 Rotterdam-Den Haag	Kader Fase 1: Voorbereiding en Energieperspectief (2018-2019)	Dit is nog geen RES	Klopt dit beschrijft de aanloop naar de vaststelling. Geen toevoeging	Niet aangepast

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
31	69	Bijlage 3 Regionale besluitvormingsproces RES 1.0 Rotterdam- Den Haag	Deze 5 stappen hebben drie tussenproducten opgeleverd. Deze drie documenten vormen tezamen de energiestrategie van de regio Rotterdam-Den Haag:	nog geen res en ook niet geaccordeerd door de gemeenteraden	Klopt dit beschrijft de aanloop naar de vaststelling. Geen toevoeging.	Niet aangepast
32	72	Bijlage 4 Respondenten- en bronnenlijst	Energieregio Rotterdam Den Haag, Tijdlijn RES van Concept naar RES 1.0, Proces Wensen en Bedenkingen (1/2), z.d.	Wat is z.d. In ieder geval geen datum	z.d. betekent Zonder Datum. Hier proberen wij nog data voor te achterhalen. Vinden wij dit niet, dan blijft dit zo staan. De eerste keer toelichten wat de afkorting is.	Aangepast
33	72	Bijlage 4 Respondenten- en bronnenlijst	RES Rotterdam Den Haag, notitie, Uitgangspunten en toelichting RES, Naar een betaalbare betrouwbare schone en veilige energievoorziening voor iedereen in de regio Rotterdam Den Haag in 2050, 18 december 2017 RES Rotterdam Den Haag, brief aan colleges	was dit al de RES? of de voorloper daarvan en speelt de RES niet later.. klopt ja want Klimaatakkoord is van 30 juni 2019...	Betreft inderdaad voortraject. Geen toevoeging	N.v.t.

Nr	Pag	§	Betreffende tekst	Opmerking ambtelijke organisatie	Reactie onderzoeker	Verwerkt
			gemeenten Energieregio Rotterdam Den Haag, Stand van Zaken Energiestrategie regio Rotterdam Den Haag, 24 juli 2018			
34	76	Bijlage 4 Respondenten- en bronnenlijst	Gemeente Zoetermeer, Annotatie raadsmemo Regionaal Energieperspectief 2050, concept standpuntenlijst, ter oordeelsvorming en advisering op 30 september 2019, z.d.	is deze annotatie naar de raad gegaan?	Dit betrof een bijlage bij een raadsmemo in 2019. Dit is aangepast.	Aangepast